

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 augusti 2015

Kära systrar och bröder,

Kommande vecka samlas vi till sommarmöte och vårt sjätte generalkapitel sedan konstituerandet av Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby skedde den 1 juni 2008. Eftersom det är enda tillfället under året när större delen av kommunitetens medlemmar träffas, har dessa möten kommit att få stor betydelse. Vi får inte bara glädjen att se varandra och dela gemenskap, men det är också tillfällen att tillsammans reflektera över vår kallelse och väg som kommunitet. Att rotas i vår identitet.

Vi har i år glädjen att gästas av författarna till två av de viktigaste böckerna i ämnet "kommunitet" som utkommit på svenska de senaste åren, Patrik Hagman från Åbo och syster Sofie från Rögles kloster. Deras respektive böcker – *Om kristen gemenskap: att leva i en kapitalistisk hederskultur* och *Ett himla liv: om gemenskap, klosterliv och nya kommuniteter* – är glödande profetiska tilltal i en tid när kyrkor och församlingar famlar för att förbli gemenskaper som formar lärjungar, eller som teologen Karl Rahner uttryckte sig: som "fostrar helgon". Vi ser mycket fram emot att lyssna till dem när de besöker oss nästa vecka, och jag vill uppmuntra oss att läsa de två böckerna och gärna använda dem som underlag för samtal.

Vår kommunitet är född på Nya Slottet Bjärka-Säby, beläget på en vacker halvö i det mäktiga eklandskapet i Östergötland. Hit kom några unga män 1996 för att under en period leva kommunitetsliv med förebild i den monastiska traditionen och med den benediktinska klosterregeln som vägvisare. Den ringa begynnelsen kommer alltid att vara inskrivet i Ekumeniska Kommunitetens DNA. Jag minns när John Willas Krogevoll, dåvarande vaktmästaren på Nya Slottet, började tala med mig om möjligheten att inbjuda unga män till "bön och arbete" på Nya Slottet. "Kommunitetsliv, med andra ord", var min reaktion. Frågan togs upp i Sionförsamlingens styrelse, och efter viss tvekan sa man: "Ni kan väl pröva ett år, så får vi se." Vad det initiativ församlingsledningen ställde sig bakom skulle leda till, var det givetvis få om ens någon som då kunde överblicka. Som så ofta är fallet med det Anden ligger bakom.

Med tiden blev det även möjligt att bereda plats för kvinnor att leva kommunitetsliv i Bjärka-Säby. Den lilla gruppen, från början 2-3 personer, växte till fler. Man kallade varandra "bröder" och "systrar", fann ideal i klosterhistorien och det var inte utan att en och annan självfallet funderade över traditionellt klosterliv för egen del. Mentorerna i ett tidigt skede för den gemenskap som spirade i Bjärka-Säby var bland andra franciskanen Henrik Roelvink och benediktinen Ingmar Svanteson, och senare syster Katarina från Heliga Hjärtas kloster. Bröderna och systrarna smakade gemenskapens glädje, drogs in i ett liv perforerat av bön, arbetade med sina händer, mediterade över evangelierna och öppnade famnen för gästerna. Men vi mötte också de frestelser som alltid gör sig gällande när nya initiativ och gemenskaper växer fram. Som syster Sofie skriver i sin nya bok: "Känslan av att man är unik och bättre än alla andra hör förmodligen till en första fas hos varje ny kommunitet, på samma sätt som en förälskelse hör till början av ett äktenskap."

Känslan av överlägsenhet som kan smyga sig på när vi upptäckt något nytt är ofta subtil. Men den bereder vägen för en rening. Besvikelse och tomhet infinner sig förr eller senare i alla relationer, och det kan bli särskilt smärtsamt och förvirrande när vi vill leva tillsammans med evangeliets ideal. Men påminnelsen om att vi är svaga, ofullkomliga, otillräckliga och bristfälliga ger Anden möjlighet till en djupare insats i våra hjärtan. En av dem i vår tid med störst erfarenhet på området, Jean Vanier, grundaren av L'Arche-kommuniteten i Frankrike, skriver:

En kommunitet är platsen där våra begränsningar och vår egoism inte längre går att dölja. När jag hela tiden lever tillsammans med andra upptäcker jag min fattigdom och mina svagheter, min oförmåga att komma överens med vissa personer, mina blockeringar, mitt sårade känsloliv, mina omätliga önskningar och behov, min avundsjuka, mitt hat och min destruktivitet. Så länge jag var ensam kunde jag tro att jag älskade alla människor; men nu när jag lever med andra inser jag hur oförmögen jag är att älska, att jag är i stånd att vägra andra liv.

Jean Vanier brukar tala om hur "vi alla är långt vackrare än vi vågar tro, och långt mer sårade än vi inser". Och det är genom våra sår Jesus på allvar finner vägen in till oss. I sin bok *Liv i gemenskap* – som återkommande varit gemensam läsning bland husfolket på Bjärka-Säby – påminner Dietrich Bonhoeffer om hur en kristen gemenskap ofta brutit samman därför att den existerar i en önskedröm:

Just allvarliga kristna, som för första gången träder in i en kristen livsgemenskap, brukar föra med sig och söka förverkliga ett bestämt mönster för kristen samlevnad. Men det är Guds stora nåd att sådana drömmar snabbt skingras. Den stora besvikelsen över de andra, över kristna i allmänhet och, om allt går väl, över oss själva måste bli total, så visst som Gud vill öppna våra ögon för vad äkta kristen gemenskap är. Det är endast av nåd som Gud vägrar låta oss leva ens några veckor i den där drömvärlden av saliga upplevelser och ljuvliga stämningar, som kan komma över oss som en storm. Ty Gud är inte känslösvallets Gud, utan sanningens Gud.

Bonhoeffer menar att "en gemenskap som inte kan uthärda en sådan besvikelse och genomleva den, utan håller fast vid önskedrömmen även om den skulle gå upp i rök, en sådan gemenskap mister i samma stund kraften att bestå som kristen och bryter förr eller senare samman."

Vi som varit en del av utvecklingen i Bjärka-Säby de senaste 20 åren, utan att vi alla själva levt i "klausur" på Nya Slottet, kan konstatera att vi gått igenom många av de faser som alla gemenskaper vittnar om. Vi har fått lära oss hur viktigt det är att inte skyla över brister, vi har igen och igen behövt bli påmind om att vi inte behöver "vara rädda för att leva vårt liv osminkat", som påven Franciskus uttryckte det i en predikan en kort tid efter att han tillträtt som biskop av Rom. Vi har också fått inse hur svårt gemenskapsliv är, liksom det paradoxala att något som blir befriande och djupt uppbyggligt för en person kan bli nedbrytande för någon annan. Det har funnits tillfällen när det varit nödvändigt för personer att avbryta sin vistelse på Nya Slottet; att bli kvar skulle kunnat riskera att bli alltför destruktivt. När så sker kan ett skäl naturligtvis vara brister i gemenskapen och bland dem som leder denna – något som alltid kommer att finnas. Men det kan också handla om att just denna levnadsform inte var den rätta för personen ifråga. Det faktum att olika människor kan reagera så olika, positivt eller negativt, på samma erfarenheter bör stämna oss till både varsamhet och ödmjukhet. Vi är olika som människor, med olika kallelser, och det som är bra för någon är det inte nödvändigtvis för alla.

Det vi nu säger gäller inte bara i kommuniteter; vi kan nog känna igen liknande drag och erfarenheter i alla former av gemenskap, också i våra lokala församlingar. Därför behöver vi i varje gemenskap våga låta oss ifrågasättas och prövas, det gäller inte minst dem som bär ledaransvar. Som Jean Vanier uttrycker det: "I varje kommunitet finns en rädsla för att bli ifrågasatt och en risk att försöka dölja eller undvika spänningar och saker som fungerar dåligt." Om vi istället vågar ta till oss och praktisera påven Franciskus ord om att leva "osminkat", eller ökenfädernas levnadsregel "Lär din mun att säga vad du har i ditt hjärta", skapar vi grogrund för en miljö där vi inte gör det starka och framgångsrika till ideal. Men när vi storvulet ordar om "hundra procent", som om allt måste vara perfekt, ger vi näring åt en andlighet som är instuderad och påklistrad. En kristen litteratur med förskönande schablonbilder och ouppnåeliga ideal är inte bara oanvändbar, den är direkt skadlig. Det innebär inte att personer som Jean Vanier, eller ökenfäderna för den delen, hyllar medelmåttigheten. Genom sitt eget möte med evangeliet vet de att en människa kan växa utöver sig själv – över sina begränsningar och skavanker, sina sår och sin bitterhet, och bli en autentisk och "hel" personlighet som inger tillit.

Den levnadsform, inspirerad av klosterliv, som tog sin början i Bjärka-Säby 1996, är alltså en viktig del av livet på Nya Slottet, och därmed för både Sionförsamlingen och Ekumeniska Kommuniteten. När ytterligare ett antal personer inträder i husfolket direkt efter årets generalkapitel, är det i grunden samma rytm och intentioner som gäller som när det hela började. Vi tror att varje gång en människa söker sig till en gemenskap är det Jesu Ande som drar henne dit. Den Ande som vill föra oss samman och, som syster Sofie uttrycker det, "skapa kyrkor i miniatyr där människor förhåller sig på ett nytt sätt till varandra". Vilket sätt? Ett sätt som radikalt skiljer sig från vad Patrik Hagman kallar "den kapitalistiska hederskulturen", där våra relationer till varandra bestäms av konsumtion.

Det ursprungliga komunitetslivet på Nya Slottet – dagens husfolk – blev avgörande för att forma den retreatmiljö som gjort att människor från hela Norden i dag söker sig till Bjärka-Säby. Visst kan man ha enstaka retreatare i ett hus där inga människor bor, men man är då hänvisad till att ordna tideböner, mässor och personal varje gång en retreat ska hållas. Det är en himmelsvid skillnad om huset har en gemenskap som dagligen firar gudstjänst, och därtill tar emot gästerna. Retreatare hade arrangerats i Bjärka-Säby sedan i början av 1990-talet, men från 1996 blev de mer frekventa. Allt fler upptäckte här retreaten för första gången, och många började göra den till en återkommande vana. Med lite perspektiv är det inte svårt att se hur den överlägset avgörande faktorn för formandet av Bjärka-Säby som retreatmiljö har varit det dagliga gudstjänstlivet som nu pågått i snart 20 år. Det har också varit helt avgörande för framväxten av vår kommunitet. Patrik Hagman definierar tänkvärt det specifika med den kristna gemenskapen i sin bok *Om sann gemenskap*: "Det är den gemenskap som formas i firandet av gudstjänsten, genom att ständigt nöta in detta annorlunda sätt att vara människa – tillsammans."

Allt detta ledde till att två kategorier av människor med tiden fick en stark relation till Bjärka-Säby: de som under ett år eller två levde komunitetsliv här och de som regelbundet återkom på retreat. Det var mot denna bakgrund tankarna började ta form om en utvidgad kommunitet där den andliga gemenskap som redan fanns identifierades. Och där löftet att följa en enkel regel, inspirerad från livet på Nya Slottet, kunde bli ett stöd att leva i Kristi efterföljd tillsammans med andra i den egna vardagsmiljön.

Varför ger vi ett *löfte* när vi inträder i Ekumeniska Kommuniteten? Om livet, och gemenskapen, ska slå rot behöver vi använda vår frihet till att göra förpliktande och långsiktiga val. Det är när vi ger oss själva reservationslöst åt Gud som även prövningar och frestelser bidrar till vår mognad. Utan en förpliktande överlåtelse – ett löfte – håller vi hela tiden en bakdörr öppen. När livet krisar är sannolikheten stor att vi väljer bakdörren istället för att hålla fast vid något vi lovat. Löftet kan upplevas som en begränsning av min frihet eftersom det binder mig vid något. Men det är tvärtom. "Det är genom att aldrig välja som man förlorar sin frihet", skriver syster Sofie. Att ge någon form av löfte är utmärkande för i stort sett alla kommuniteter. Det bjuder flyktigheten motstånd och främjar långsiktighet. Genom löftet tillåter vi inte att trender eller känslor styr vår tillhörighet till en gemenskap. Istället stöder vi varandra att förbli på den väg som vi tror Gud har lett oss in på. Egentligen är även vårt dop förbundet med ett löfte av liknande slag: genom dopet binder vi oss till Kristus, lovar att leva med och genom honom vad som än händer. I vår tid är vi ibland rädda för att tala om löften, ofta just med förevändningen att vi inte vill "binda oss". Kloster och kommuniteter utmanar denna idé genom att uppmantra oss att våga en överlåtelse med "långa linjer".

Även om vi just nu har en ordning i vår kommunitet där vårt ja-ord förnyas årligen, är avsikten att löftet ska gälla för livet. Novitiatet däremot är till för att känna sig för, att förutsättningslöst pröva om Gud har kallat mig att vara en del av denna gemenskap genom att leva med den andliga disciplin som regeln innebär. Novitiden i vår kommunitet varar minst sex månader, men den kan också pågå flera år. För några leder den till att man kommer till insikt om att detta inte var den väg man var kallad till. Då avslutas novitiatet odramatiskt, men man kan gärna förbli "vän" till kommuniteten. Även för den som gett ett löfte kan livet självfallet leda in på vägar som gör att det efter en del år inte är naturligt att förnya löftet i Ekumeniska Kommuniteten. Men när vi ger löftet bör vi betrakta det som ett livsengagemang.

Ett löfte som utmanar till långsiktighet har betydelse för den som med hela sin personlighet vill bli rotad i sin kristna tro, men också för att en gemenskap ska utvecklas och inte bara bli ett bloss på himlen så länge entusiasmen varar. Det är här allt fler upptäcker hur klosterregeln innehåller grundläggande insikter som är tillämpbara långt utanför klostrens värld, något som också Patrik Hagman knyter han till i sin senaste bok. I USA pågår just nu ett intressant samtal om vad som kommer att kallas *The Benedictine option*. Det tar sig uttryck i mindre grupper som gemensamt söker alternativa levnadsformer, ofta utanför städerna, inspirerade av den benediktinska rörelsen som växte fram på 500-talet – vars inspiration i sin tur kom från de monastiska pionjärerna i den egyptiska öknen.

När Benedikt av Nursia i slutet av 400-talet bryter upp från sina studier i Rom känner han en växande olust inför det han ser omkring sig. Men framför allt motiveras han av en förtärande gudslängtan. Hela den senantika världen står inför andlig och moralisk kollaps. Benedikt söker sig upp i bergen för att som eremit leva ett liv i bön. Med tiden får han efterföljare. Omkring Benedikt växer det fram små alternativa samhällen där bön och arbete vävs samman. I klostrens enkla men välordnade liv bevaras många av de kunskaper som monteras ned i samhället när barbarerna lägger Rom under sig. Romarrikets sammanbrott innebar oerhörda förluster, alltifrån så grundläggande ting som förmågan att läsa och odla marken till byggnadskonst och kompetens inom handel och affärer. Bakom klostermurarna, i kapell och skriptorier, i kapitelsalar och refektorier, levde Benedikts munkar i fred och försoning. Man studerade och kopierade skrifterna från antiken, bildades och utvecklade ingenjör- och odlingskonst i ett framväxande nätverk av kloster runt om i Europa. Inte minst blev dessa kloster den kristna missionens spjutspetsar: det var munkarna som tog evangeliet till nya marker.

Det konkreta uttrycket för det som i USA går under namnet *The Benedictine Option* kan ses i framväxten av kommuniteter som delar liknande värderingar och upptäckt traditionens styrka, men inte blir separatister i förhållande till samhället och kyrkan. Ett genomgående drag i dessa kommuniteter, ofta bestående av familjer som lever nära varandra, är *frånvaron av formella strukturer*. Man försörjer sig genom diverse arbeten i närområdet eller en angränsande stad, några brukar jorden, en del driver skolverksamhet för barnen i kommuniteten. Men man organiserar sig inte. Den viktigaste sammanhållande kraften är ett rikt och regelbundet gudstjänstliv. I dessa experimentella kommuniteter upplever man i praktiken just det Patrik Hagman sätter ord på:

... när vi försöker få tydligare konturer på det kristna alternativet till den kapitalistiska hederskulturens föreställning om hur man lever tillsammans, är det till gudstjänsten vi måste vända oss. Det kristna alternativet är inte en teori om fullkomlig gemenskap, utan det är ett liv, ett sätt att relatera till varandra. I gudstjänsten arbetar vi aktivt på att skapa detta liv tillsammans.

I Clear Creeks i Oklahoma har ett sådant kommunitetsliknande samhälle växt fram genom att en större grupp människor valt att slå sig ner i närheten av ett kloster. En av männen i gemenskapen, Andrew Pudewa som med sin familj slagit sig ner där, säger: "Vår kommunitets avsaknad av formella strukturer är hemligheten till att det fungerar så väl. Här sköter alla sitt. Om du finner ett hus och en tomt i trakten – utmärkt! Men det är ingen som organiserar det åt dig. Om du älskar klostret och vill gå i mässan varje dag kan du göra det, men om du inte gör det är det ingen som har synpunkter eller kritiserar dig. Och det som binder oss samman är en känsla av tacksamhet över det liv vi får leva, inte en önskan att påtvinga andra vår version av att vara kristen." I Clear Creeks är man noga med att inte lära sina barn att förakta eller ta avstånd från samhället på andra sidan bergen. Pudewa tar till en uttrycksfull bild: "Syftet med kokongen är inte att vi ska hamna i ett kretsande kring oss själva; syftet är att förbereda för fjärilen."

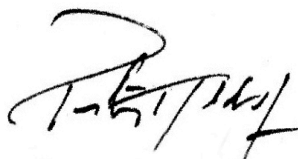
Denna typ av kommuniteter är givetvis sårbara. Historien innehåller gott om exempel på liknande experiment som urartat i sekterism och maktmissbruk. Att dra sig undan för att man upplever att allt färre i samhället delar de egna värderingarna, kan lätt leda till isolering och förakt för världen utanför. De modeller som i dag visar sig fungera har i regel en anspråkslös och balanserad hållning till det egna "projektet". Framför allt undviker man att demonisera samhället utanför. En av ledarna för en ortodox kommunitet av detta slag, fader Marc Dunaway, säger: "Det handlar om en känslig balans mellan att å ena sidan slå vakt om öppenheten och ge varandra frihet, och å andra sidan bevara kommunitetens identitet." Och han tillägger: "Kommunitetsidén får inte bli en ny avgud. En kommunitet är en levande organism som måste förändras, växa och anpassa sig."

I en tid när traditionella värden skingras representerar dessa kommuniteter ett slags "förtätning" av kristet gemenskapsliv som ger konturer åt evangeliet. Men att bygga kommunitetsliknande gemenskaper utifrån *The Benedictine Option* är knappast möjligt om man inte är villig att ge upp något av sin självständighet, både som enskild och som familj. Vad som väntar – skatten i åkern – kan dock visa sig värt vissa uppoffringar vad gäller karriär och levnadsstandard. Och kanske kommer de som håller ut att med tiden ha insikter att förmedla till dem som söker ett ljus att vägledas av i den postmoderna skymningen. Var det en profetia påven Benedikt XVI förmedlade när han sa att även om de kristna i väst blir färre, kan de komma att spela en avgörande roll i framtiden – så länge de utgör en "kreativ minoritet"?

Här finns erfarenheter att samtala om i den vandring vi befinner oss på som ekumenisk kommunitet. Under det senaste året har våra regionala samlingar blivit fler och tätare. Regelbunden tidebön och mässa firas nu i Uppsala, Stockholm, Göteborg och Linköping, liksom i Hamar och Kristiansand i Norge. Omkring Antoniosgården på Kållandsö i Vänern bor i dag, liksom i Bjärka-Säby, ett antal familjer knuta till Ekumeniska Kommuniteten. Man har valt att bosätta sig på platsen utifrån en gemensam längtan efter att gestalta ett kristet lärjungaskap där ett vitalt gudstjänstliv utgör själva hjärtat.

"For us there is only trying", sa den engelske författaren T. S. Eliot. Samma experimentella hållning har lett den monastiska rörelsen sedan dess början, och präglar de nya kommuniteter som i dag växer fram. När Anden drar i hjärtat får vi mod att pröva oss fram, ta nya steg, i tillit till att vi är på en vandring där Gud korrigerar oss och låter misstagen ingå i den "skola för kärleken", som den helige Benedikt kallade klosterlivet.

Er tillgivne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. S. Eliot', written in a cursive style.